KOHTALON SÄKEET

MERJA KURKINEN

SAGA
EGMONT

Kohtalon säkeet

Merja Kurkinen

Kohtalon säkeet

Saga Egmont

Kohtalon säkeet

Kansikuva: Midjourney, Shutterstock
Kansisuunnittelu: Rebecka Porse Schalin

Copyright © 2026 Merja Kurkinen & Saga Egmont

Kaikki oikeudet pidätetään.

ISBN: 9788727359694

1. POD-painos

Tätä teosta tai sen osia ei saa kopioida tai jakaa ilman oikeudenomistajan lupaa.
Teoksen käyttö tekoälyn kouluttamiseen tai tekstin- ja tiedonlouhintaan
on kielletty ilman oikeudenomistajan lupaa.

www.sagaegmont.com/finland
Saga Egmont kuuluu Egmont-konserniin, jonka omistaa Egmont-säätiö.
Säätiö tukee haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria.

Vognmagergade 11, 2, 1120 København K, Denmark

Keskeiset henkilöt
* historialliset henkilöt

Liljenqwistit
Rikhard August paroni, lääkäri
Margareetta Elisabet paronitar, sairaanhoitajatar
August Rikhard sanavalmis studiosus, perijä
Elisabet Catharina kaunis neiti
Axel Joakim tulevan taidetoivo
Adam David tulevan tiedetoivo
Anders Henric perheen kiusoiteltu kuopus

Hornhufvudit
Joakim Axel lääketieteen professori emeritus, mufa
Catharina Margareetta johtajatar, mummu
Ida Maria naimaton täti
David Axel merikapteeni
Elisabet Maria Joakimin sisar
Jacob Peter laivanvarustaja

Waldainit
Maria Amalia Catharinan sisarpuoli
Christian Fredrik Catharinan velipuoli, johtaja
Fredrik Christian nahkatehtaan innokas uudistaja

Timothssonit
Aurora Magdalena Catharinan sisarpuoli, ravintoloitsija
Samuel Anders äidin ainokainen

Orjolskit
Sofia Christina Catharinan sisarpuoli
Alexis eversti

Muut
Eerikki Andreas Petäjärinne maisteri
Gabriel Matthias Enewaldsson pastori
* **Johan Ferdinand Canth** luonnontieteen lehtori
* **Minna Canth** kirjailija, kauppias

Ensimmäinen osa

Ensimmäinen luku

Soljuvaa sointia säkeiden seurassa suloneitosen

Vaka vanha Wäinämöinen
elelevi aikojansa
noilla Wäinölän ahoilla,
Kalevalan kankahilla.
Laulelevi virsiänsä,
laulelevi, taitelevi.
Lauloi päivät pääksytysten,
yhytysten yöt saneli
muinaisia muisteloita,
noita syntyjä syviä,
joit' ei laula kaikki lapset,
ymmärrä yhet urohot
tällä inhalla iällä,
katovalla kannikalla.

Elias Lönnrot: *Kalevala* (1849)

Suomalaisen tyttökoulun portti avautuu selkosen selälleen. Joukko nuoria naisia purkautuu ulos, ja iloinen puheensorina tuntuu täyttävän koko helsinkiläisen kadun. Hyvän kesän ja pikaisten tapaamisten toivotukset raikuvat, ja yhden tytön huudahdukseen *”Maailma on nyt avoinna meitä varten”* on kaikkien helppo yhtyä. Viimein he huomaavat odottajansa ja malttavat erota ystävistään. Elisabet Liljenqwist rientää äitinsä Margareetan luokse onniteltavaksi.

– Tyttökulta, näin kauniin päivän saitte kruunaamaan pitkän aherruksenne. Aurinkokin teille hymyilee.

– Olisihan se ikävää, jos tuuli tuivertaisi hiukset aivan sekaisin, Elisabet naurahtaa.

Kummankin kampausta koristaa vain pieni, kuluvan vuoden 1877 muodin mukainen hattu, josta ei olisi mitään suojaa puhuria vastaan. Äidin hehkuvanpunaiset hiukset ovat saaneet koristuksekseen mustan hatun, jonka kapeaa lieriä somistavat poimutettu vihreä silkkinauha ja siitä tehdyt rusetit. Askelluksen myötä hatun takaa riippuvat nauhat aaltoilevat ja välkehtivät somasti. Samaa vihreää silkkiä on äidin puku. Sen tiukasti istuvan jakun reunaan ja hameen helmaan on poimutettu tummaa silkkinauhaa, ja samasta nauhasta tehtyjä ruusukkeita on kiinnitetty puvun etuosaan. Kapean hameen selustan suurta kangasmäärää kannattelee turnyyri. Kaula-aukosta pilkistelee valkoisen puseron pitsikaulus.

Elisabetin vaaleita kutreja somistava, sievästi kallellaan oleva tumma hattu on vielä äidinkin luomusta pienempi, ja sen yläreunassa heilahtelevat höyhenet. Koulukäyttöön sopiva puku on yönsininen. Kapeauumainen, pitkä jakku laskeutuu hameen päälle. Puvun ainoana koristeena ovat jakun etuosan saumoja korostavat laskostukset ja pieni, valkea kaulus. Kapean hameen takaosan kangasmäärä on sangen maltillinen, joten Elisabetin on ollut miellyttävää istua tunteja kestäneen vuositutkinnon aikana.

– Tuliko äiti jalan?

Äiti nyökkää. – Sopiihan sinulle, että kävelemme takaisinkin?

– Totta kai, Elisabet sanoo ja olisi valmis myöntymään mihin vain. Niin iloissaan hän on, kun koulunkäynti on lopultakin päättynyt.

Aleksanterinkadun kulmauksessa äiti ja Elisabet ovat törmätä yliopiston suunnalta tulevaan meluisaan joukkoon nuoria ylioppilaita, jotka kumartavat kohteliaasti huomattuaan naiset ja tarjoavat heille tietä.

– Taisivat käydä vilkaisemassa promootiota, kun noin innoissaan olivat, äiti sanoo. – Vaan eipä näkynyt Augustia, enkä tunnistanut noita muitakaan.

Elisabetin vanhin veli August on edellisen kevään ylioppilaita Turun lyseosta ja ollut silloin yhtä vallaton. Valkolakin olisi Elisabetkin halunnut.

– Mielelläni minäkin olisin kipaissut hakemaan tuollaisen lakin Maria Grapelta. Vaikka enhän minä lakkia saisi, vaikka olisinkin ylioppilas. Annettaisiin pelkkä lyyra niin kuin Maria Tschetschulinille, ja sen olisin kaiketi joutunut kiinnittämään valkoiseen rusettiin hiuksiani koristamaan.

– Suomen toinen naisylioppilas Emma Irene Åström hankki lakin, vaikka sitä silloin neljä vuotta sitten kovasti paheksuttiin. Ulkosalla hänen ei sallittu sitä käyttää, ja taitaa kulua vielä vuosia ennen kuin naisilla valkolakkeja nähdään, äiti sanoo. – Mutta erityisluvalla Åström sitten pääsi yliopistoon, ja hänestä taitaa tulla Suomen ensimmäinen naismaisteri. Ja ennen häntä valmistunee lääkäriksi ensimmäisenä naisena Suomessa Rosina Heikel. Niin olen mufalta kuullut.

– Äitikin olisi varmaan halunnut opiskella lääkäriksi.

– Niin olisin, mutta se ei ollut mahdollista. Sairaanhoitajattareksikin minun piti kouluttautua Tukholmassa, kun sellaista oppia ei Suomessa vielä saanut. Kauas on kuitenkin tultu niistä ajoista. Naimattomat naiset ja lesket ovat vapautuneet miehen holhouksesta. Sinäkin saat jo hallita itse ansaitsemaasi omaisuutta, ja täyttäessäsi runsaan kuuden vuoden kuluttua kaksikymmentäviisi vuotta olet täysi-ikäinen ja vapaa kaikesta holhouksesta. Jo sitä ennen voit avioitua ilman isäsi suostumusta, äiti sanoo ja katsahtaa tyttäreensä, – jos sellaiseen tarvetta on, hän lisää hymyillen.

– Mutta isä on edelleen äidin ja mufa mummun holhooja.

– Me kumpikin olemme saaneet aviomiehen, joka suhtautuu holhoukseen vapaamielisesti. Olemme saaneet tehdä, mitä haluamme. Jos johonkin on lupaa tarvittu, he ovat sen ilomielin antaneet.

– Kaikki eivät kuitenkaan ole tuollaisessa asemassa.

– Tiedän sen, ja olen kovin kiitollinen.

He ovat kääntymässä Esplanadille, ja tapansa mukaan äiti vilkaisee takanaan erottuvaa Uspenskin tuomiokirkkoa. Elisabet tietää hänen mietteensä. Äiti oli paikalla, kun Bomarsundin linnoitus Ahvenanmaalla räjäytettiin ilmaan. Niistä tiilistä Helsingin kauppatorin tuntumaan rakennettiin kirkko ortodoksista uskontoa tunnustaville. Elisabet tarttuu äitinsä käteen.

Äiti hymyilee. – Taidat aavistaa, mitä mieleeni tässä kohtaa aina tulee.

Elisabet nyökkää ja puristaa äitinsä kättä.

– Olen ajatellut, että Andrei olisi hyväksynyt tiilien käytön kirkon rakentamisessa. Sama uskonto hänelläkin oli. Minun on kuitenkin vaikea kuvitella, mitä hän olisi ajatellut niiden käytöstä teatterin rakentamiseen, äiti sanoo.

– Tiilien kuljettamista ja rakennuksen hiljattaista nousemista minä olen jo kauan katsellut, onhan se on tulossa aivan talomme lähelle.

– Venäläisten piti säästää oman teatterinsa rakentamisessa, ja Bomarsundissa oli edelleen tiiliä ja kiveä tarjolla. Ja nyt rauniot on jopa ilmoitettu huutokaupattaviksi. Mutta katsopa, mikä tuolla edessä häämöttää.

– Kappeli! Sinnekö me olemme menossa?

– Käväisemme juhlimassa aivan kahdestaan.

Äiti ja Elisabet astuvat sisään ravintolaan korkeiden holvikaarien alta. Elisabet katselee ympärilleen. Häntä on aina viehättänyt Kappelissa vallitseva valon leikittely, jonka suuret ikkunat takaavat. Hovimestari tulee kumartamaan ja ohjaa heidät ikkunapöytään, josta aukeaa näkymä kesän vehreyteen puhkeamassa olevaan Esplanadin puistoon. Elisabetin katse viipyilee tyylikkäästi pukeutuneissa kulkijoissa äidin tilatessa heille kermaleivokset ja kannullisen tummaa kahvia.

– Paljon onnea, rakas tyttäreni! Olet suorittanut vuositutkintosi ja saanut koulusi päätökseen. Nyt maailma on sinulle avoinna, kuten koulutoverisi ilmaisi.

– Kiitos, äiti. Kunpa vain tietäisin, mitä maailma minusta haluaa ja minne se minua haluaa johdattaa.

– Varmasti se selviää. Kesällä sinulla on aikaa miettiä.

Leivonnaisensa nautittuaan he suuntaavat kulkunsa Bulevardille. Siellä perheellä on ollut talo jo niistä ajoista alkaen, kun mufa, äidin isä Joakim Hornhufvud toimi Helsingin yliopistossa lääkäriopin professorina. Siellä Elisabetkin on asunut kahden kouluvuotensa aikana seuranaan äitinsä sisar Ida ja viimeisimmän vuoden aikana myös veljensä August. Tänä keväänä siellä on asustanut myös isä, joka edustaa sukua valtiopäivillä. Hädin tuskin äiti ja Elisabet ovat ennättäneet sisään ja vapautuneet hatuistaan, kun onnittelulaulu kajahtaa.

Äidin äiti, mummu, soittaa fortepianoa ja Ida-täti selloa. Mufa ja August kajauttavat ilmoille Paciuksen ”Leonoran balladin”. *Sä nuori kaunis neito, jos tulet omaksein, sua palvon vuorein aartein ja kukkaseppelein. Ja laulu aavan yli haipuu*.

Laulun päätyttyä August vetäisee selkänsä takaa valkolakkinsa ja asettelee sen sisarensa kutreille.

– Tämä ei ole kukkaseppele, mutta tällainen sinullekin olisi kuulunut.

Elisabet kipaisee peilin ääreen ja keikistelee. Lakki näyttää somalta hänen päässään. Vaikka se on vain lainaa, hän aikoo iloita sen käytöstä tänä juhlapäivänä.

– Kiitos, August, hän sanoo liikuttuneena, – ja kiitos teille kaikille. Se oli komea laulu.

– Ja nyt ruokasaliin, mufa sanoo. – Elisabet saa tänään istua pöydän päässä juhlan kunniaksi.

Piika tuo tarjolle keiton. Elisabet nuuhkii ja tunnistaa kalan.

– Haukea, hän sanoo iloisena.

– Siitähän sinä kovasti pidät, äiti sanoo.

Kermainen keitto hivelee makuaistia, ja Elisabet lipoo suupieliään saadakseen talteen joka ainoan tipan. Hän haluaisi lisääkin, mutta tietää tilaa tarvittavan muille herkuille. Kun keittolautaset on kerätty pois, ruokasaliin tulvii lämmin, pippurinen tuoksu. Pääruuaksi tarjoiltava häränpaisti on saanut seurakseen perunoita ja kasviksia, jotka on valeltu voilla.

He ovat juuri saaneet annokset eteensä, kun isä tulee ruokasaliin kiireellä.

– Ehdinpä sentään mukaan juhlaan. Istunto venähti, ja illalla pitää vielä mennä jatkamaan.

Elisabetia ilmoitus ei yllätä, sillä kevään kuluessa hän on tottunut isänsä pitkiin kokouksiin. Tänään hän kuitenkin olisi halunnut isänsä mukaan juhlintaan. Samaa näyttää äitikin ajattelevan.

– Meillähän oli suunnitelmia illaksi, äiti sanoo.

– Joudutte menemään ilman minua, mutta kerron siitä lisää myöhemmin. Nyt haluan onnitella rakasta tytärtämme, joka on näemmä saanut valkolakinkin kutreilleen.

– Augustin tämä on, Elisabet naurahtaa. – Vaikka minullekin olisi kuulemma kuulunut tällainen.

– Siitä olen poikani kanssa samaa mieltä, isä sanoo ja istahtaa äidin viereen juuri, kun piika on valmiina tarjoilemaan hänelle.

– Olkaa hyvä, herra paroni. Haluaako herra paroni myös keittoa? piika kysyy.

– Kiitos, syön tätä samaa kuin muutkin.

Kun lautaset ovat tyhjentyneet ja omenacharlotte nautittu jälkiruoaksi, he siirtyvät saliin. Piika on kattanut sinne kahvitarjoilun suklaakonvehtien keralle. Niitä ennen kohotetaan samppanjamaljat Elisabetin kunniaksi, ja kilvan kaikki toivottavat onnea. Äiti ja isä ojentavat yhdessä tyttärelleen lahjan. Kultasepän pikku paketista paljastuu mitä kaunein kaulakoru, jonka äiti kiinnittää tyttärensä kaulalle.

– Tämä on ruusukultaa, äiti sanoo, – aivan niin kuin sinun hiuksesi. Pöllö kertoo viisaudesta, jota nämä monet kouluvuodet ovat sinulle kerryttäneet. Ja pöllön timanttisilmät hohtavat hopeaa sinun silmiesi lailla.

Elisabetin silmiin on kohonnut kyyneleitä.

– En tiedä, mitä sanoisin, hän sanoo nyyhkien ja sivelee korua hiljalleen. – Tämä on niin kaunis, ja miten ihastuttava ajatus siihen liittyykään. Kannan tätä kaulallani suurella ylpeydellä ja ikuisesti kiitollisena noista kauniista sanoista.

Äiti sulkee tyttärensä syliinsä, ja isä kiertää käsivartensa heidän ympärilleen.

– No niin, rakkaat naiseni. Herkistely saa riittää. Aion nauttia toisen lasillisen samppanjaa.

– Joudutko siis vielä palaamaan Ritarihuoneelle? äiti kysyy.

– Joudun. Pitää päättää määrärahasta Turkin sodassa haavoittuneiden ja sairastuneiden hoitoon.

– Toivon, että se myönnetään. Mehän tiedämme, että sitä todella tarvitaan, äiti sanoo.

Ida-täti ottaa esille viulun ja ojentaa sen Elisabetille. – Jään kaipaamaan soittotuokioitamme nyt, kun opintosi ovat päättyneet ja palaat Turkuun. Soittaisimmeko vielä muutaman kappaleen?

– Totta kai, Elisabet sanoo ja nostaa rakkaan viulunsa olalleen. Bachin kauniin Airin alkusävelet soljuvat ilmoille. – Sopiiko tämä?

– Tarvitseeko sitä edes kysyä? Ida-täti sanoo naurahtaen ja tarttuu selloonsa. – Sehän on sinun lempisävelmäsi.

Herkät sävelet huokuvat tyyneyttä, josta kuulijat selkeästi nauttivat. Soiton päätyttyä laskeutuu pitkä hiljaisuus, kunnes mufa alkaa innokkaasti taputtaa.

– Johan järjestitte meille elämyksen, hän sanoo. – Te molemmat voisitte soittaa vaikka kuinka vaativassa orkesterissa!

– Sellaista mahdollisuutta ei naisilla valitettavasti ole, mutta en minä orkesterimuusikoksi haluaisikaan, Elisabet sanoo. – Omaksi iloksi on sen sijaan mukava soittaa.

– Ja monen muunkin iloksi, mufa sanoo hymyillen.

Iltapäivä kuluu keskustellen ja ajoittain musiikkia kuunnellen. Suolapalaa nautittuaan he alkavat valmistautua illan menoihin. Isä palaa Ritarihuoneelle, ja muut suuntaavat teatteriin. Naiset ovat sonnustautuneet muodikkaisiin silkkipukuihin. Niissä on avonaiset, tiukat yläosat ja kapean hameen takaosassa röykkiöittäin kangasta turnyyrin päällä. Mummun puku on sininen, joskaan ei yhtä kirkas kuin hänen silmänsä. Äidillä on yllään hennon keväänvihreätä ja Ida-tädillä sinertävän harmaata. Elisabetin puku on vaaleanpunertava, ja siinä on ruusukkeita helmassa ja kaula-aukon reunassa. Muutama ruusuke on ommeltu myös helman laskoksiin, ja samanlaiset koristavat hänen hiuksiaan. Augustin juhla-asu hännystakkeineen on musta.

Rengin ohjastamat vaunut kuljettavat heidät Arkadia-teatteriin, jossa Kaarlo ja Emilie Bergbomin johtama Suomalainen teatteri ja

ooppera ovat aloittaneet toimintansa muutamaa vuotta aiemmin. Esplanadin puistossa sijainnut arkkitehti Engelin suunnittelema puurakenteinen teatteritalo siirrettiin uuden teatterirakennuksen valmistuttua tänne Turun kasarmin naapuriin Arkadiaan. Vanhassa, ränsistymään päässeessä talossa oli toiminut myös venäläinen teatteri, mutta se oli vetäytynyt odottamaan oman rakennuksensa valmistumista Bulevardille.

Täydelle katsomolle esitetään Mozartin ooppera Taikahuilu. Surun ja ilon säveleitä sisältävä teos valloittaa kuulijansa, ja väliajalla katsojien joukosta kuuluu ilahtuneita huudahduksia. Ihastunut on Elisabetkin, joka on nähnyt oopperan Ida-tätinsä ja veljensä seurassa ensimmäistä kertaa jo talvella. Sitä ei ole kerrottu Turusta juhlimaan tulleille perheenjäsenille, mutta asia paljastuu. Äiti on joutunut muutaman kerran tyrkkimään Augustia, joka on ollut nukahtamaisillaan kesken esityksen.

– Niin hurmaava esitys, ja sinä vain torkahtelit, äiti toruu poikaansa esityksen päätyttyä.

– Eihän siinä minulle mitään uutta ollut, August sanoo, – siksi alkoi väsyttää.

– Mitä tarkoitat?

August tulee vilkaisseeksi sisareensa, jonka ilmeestä kuvastuu moite. Äitikin sen huomaa.

– Joko te olitte Taikahuilun nähneet? Ettekä kertoneet meille mitään. Me kun ajattelimme tämän olevan mukavakin juhlailta, äiti sanoo ja kuulostaa olevan hieman pahoilla mielin.

– Olihan tämä mukava ilta, Elisabet sanoo. – Mielelläni kävin uudelleenkin oopperan katsomassa rakkaan perheeni seurassa. Taikahuilu on niin taianomainen. Eikä August ollut ainoa torkahtelija. Samaa näyttivät monet muutkin miehet tekevän.

Renki vaunuineen odottaa teatterin ovella. Kotiin päästyään he löytävät isän kirjastosta konjakkilasin ääreltä.

– Olisinpa liittynyt teidän seuraanne. Päätöstä ei vieläkään saatu aikaan, ja huomenna jälleen kokoonnumme.

– Sepä harmillista, äiti sanoo, – mutta nyt on aika pienelle ilta-aterialle ja levolle.

NUORI NAINEN ETSII OMAA POLKUAAN 1800-LUVUN LOPUN SUOMESSA

Paronin tytär Elisabet Liljenqwist on saanut koulun päätökseen ja yrittää löytää elämälleen suunnan. Nahkatyöt ovat Elisabetin salainen kutsumus, mutta niille omistautuminen on vaikeaa. Lisäksi Elisabet ihastuu komeaan mutta jo kihlautuneeseen pastoriin, vaikka vanhemmat toivovat tyttärensä kiinnostuvan runoutta tutkivasta maisterista.

Kun kielletyt tunteet käyvät ylivoimaisiksi, Elisabet jättää Turun ja hakeutuu opiskelemaan Jyväskylän opettajaseminaariin. Siellä hän kohtaa lehtori Canthin ja tämän lahjakkaan Minna-rouvan, jonka seura lievittää Elisabetin koti-ikävää. Opintojen edetessä käy kuitenkin ilmeiseksi, ettei Elisabet voi paeta syvimpiä tunteitaan ikuisesti.

Merja Kurkinen on kirjailija ja teatterinjohtaja. *Kohtalon säkeet* jatkaa *Kohtalon kellot*- ja *Kohtalon sävelet* -teoksista tuttujen naisten tarinaa kolmannessa sukupolvessa.

SAGA
EGMONT

ISBN 978-87-27-35969-4
9 788727 359694